

Przemoc wśród dzieci

Kiedy jesteśmy rodzicami czy opiekunami, **nasze dzieci mogą być włączone w przemoc rówieśniczą** (czyli taką, gdzie jedni młodzi ludzie krzywdzą innych) w różnych rolach, takich jak: **ofiara, świadek, a nawet sprawca przemocy wobec kolegów i koleżanek**. Jako że **lepiej zapobiegać** niż leczyć, warto poświęcić chwilę na zapoznanie się z niezbędną wiedzą, która pomoże nam sensownie wesprzeć nasze dziecko i współpracować ze szkołą, kiedy taka sytuacja będzie miała miejsce.

Nie uchronimy naszego dziecka od przeżywania trudnych emocji w sytuacjach społecznych, nie uchronimy ich od przeżywania stresu czy rozczarowania. Nie mamy nawet takiego prawa, gdyż poradzenie sobie z trudną sytuacją, wyjście z „opresji”, zależenie skutecznego rozwiązania stanowi doświadczenie, które gwarantuje prawidłowe kształtowanie się tzw. odporności psychicznej. Jako rodzice mamy dziecku towarzyszyć, wspierać, jednak powstrzymać się od wyręczania.

Dzieci często stykają się z zachowaniami agresywnymi, a zdarza się także, że dotyka ich przemoc. Jako dorośli i rodzice powinniśmy umieć rozpoznać, kiedy przemoc dotyka nasze dziecko i potrafić sensownie zareagować.

Cechy dzieci, które częściej dotyka przemoc:

- okazują niezdecydowanie i brak pewności siebie,
- są nieśmiałe, ostrożne w kontaktach z innymi, spokojne,
- czują się mało wartościowe i nieatrakcyjne,
- zwykle reagują płaczem lub wycofaniem na zaczepki innych,
- mogą myśleć, że zasługują na takie traktowanie, bo są do niczego,
- są ciche, czasem nerwowe,
- nie bronią się,
- spełniają polecenia innych,
- są lękowe, obawiają się nowych rzeczy, sytuacji czy ludzi,
- są wrażliwe i grzeczne,
- mają lepszy kontakt z dorosłymi niż z rówieśnikami,
- nie umieją obiektywnie ocenić swojej sytuacji w przypadku przemocy,
- zwykle nie mają w klasie żadnego dobrego kolegi,

Dzieci te przez takie zachowania sygnalizują szkolnemu otoczeniu, że nie będą się bronić i nie zawiadomią dorosłych.

W przypadku chłopców znaczenia ma także sprawność fizyczna i koordynacja ruchów podczas gier i zabaw. Ważne, by pamiętać o tym i nie zachęcać dzieci do stawiania czoła sprawny za pomocą agresji: „Oddaj mu”; „Przyłóż mu”. Nawet jeśli dziecko to zrobi może narazić się na wśmianie lub dodatkowy cios.

Uczniowie stosujący przemoc zwykle są silniejsi i sprawniejsi w bezpośrednim ataku.

Na początku dzieci bywają atakowane dla żartu, czy „sprawdzenia ich”. Kiedy stosujący przemoc przekona się o bezbronności powtarza atak, widząc, że dziecko jest łatwym celem.

Niektóre dzieci stają się wyjątkowo wyczulone na zaczepki ze strony innych i tracą dystans do tego, co mówią czy robią inni w stosunku do nich. Każde słowo odbierają przeciwko sobie, **warto im wtedy pomóc realnie ocenić wydarzenia**. Niektóre dzieci swoim

zachowaniem, czy dziwnymi zwyczajami, nawykami (dotykanie dzieci, „smarki w nosie”, sposób mówienia czy jedzenia) przyciągają uwagę tych, którzy zaczynają ich atakować. Często o dzieciach atakowanych mówi się, że „są dziwne”, „trudno je polubić”. Dzieci te mogą jeszcze bardziej izolować się od otoczenia. Pogłębia się ich samotność i bezbronność. Wiele dzieci nie informuje rodziców ani nauczycieli, że doświadcza przemocy. Czasem boją się zemsty sprawcy, nie wierzą w możliwość pomocy i zmianę sytuacji, myślą, że nikt im nie uwierzy.

Dzieci doświadczające przemocy często:

- obawiają się chodzić do szkoły, mówią : „nie lubię tej szkoły”, „Nienawidzę mojej klasy”, „Nie chcę tam chodzić.”,
- zmieniają drogę ze szkoły do domu,
- rano źle się czują, mogą mieć poranne wymioty,
- zaczynają opuszczać lekcje, mieć trudności w nauce, gorsze oceny,
- bywają wypychane z kolejek, są wybierane jako ostatnie do drużyn podczas różnych gier i zabaw na lekcjach,
- przychodzą do domu z regularnie zniszczonymi ubraniami,
- stają się wycofane, smutne, skryte, zaczynają się jąkać, tracą pewność siebie,
- proszą o pieniądze lub zaczynają je brać bez wiedzy rodziców,
- mają podrapania, nacięcia czy podarte ubranie, a zapytane nie potrafią wyjaśnić co się stało.

Jak możemy pomóc dziecku?

Jeśli sądzimy, że nasze dziecko jest prześladowane lub zauważamy jakieś niepokojące sygnały, zapytajmy je delikatnie, co się dzieje. Bądźmy przygotowani na to, że dziecko może próbować zaprzeczyć. Wspierajmy dziecko, zachęćmy do mówienia. Powiedzmy mu, że się o nie martwimy np. „Wydaje mi się, że ktoś ci dokucza, to się zdarza wśród dzieci, martwię się o ciebie, porozmawiajmy o tym.” ” Być może dziecko nie powie nam o wszystkim od razu. Bądźmy cierpliwi, zapewnijmy, że zawsze go wysłuchamy. Uważnie obserwujmy jego zachowanie.

Jeżeli nasze dziecko pada ofiarą przemocy niezależnie od środowiska, czy miejsca, warto pomyśleć jak wyglądają jego relacje z rówieśnikami. Być może nie potrafi rozmawiać lub bawić się z dziećmi. Jeśli nasze dziecko jest prześladowane, bo np. dłubie w nosie, obłapuje innych lub ma inny nieuprzejmy zwyczaj, pomożmy mu go zmienić.

Rozmawia z dzieckiem, postarajmy się:

- wysłuchać je uważnie (nie przerywać, nie pospieszać, sprawdzać czy dobrze zrozumieliśmy)
- zebrać informacje dotyczące konkretnych zdarzeń i ustalić fakty (można je zapisać),
- zapewnić, że bardzo je kochamy i jesteśmy po jego stronie i nie pozwolimy na dalsze krzywdzenie,
- zapewnić o naszej gotowości do pomocy,
- pomóc mu uwierzyć w jego możliwości, docenić każdy wysiłek, który podjęło,
- pozwolić na płacz, przeżywanie strachu lub wstydu, uszanować jego lek i bezradność (np. wiem, że to było bardzo przykre, niełatwo jest się bronić, nawet dorośli mają z tym kłopot”,
- nie bagatelizować sprawy („chyba trochę przesadzasz”), ale i nie demonizować sytuacji („jaka straszna krzywda cię spotkała”),
- nie dawać „dobrych rad” typu „Zbierz się w sobie”, „Głowa do góry.”

Jeżeli jesteśmy mocno zaniepokojeni, nie powinniśmy okazywać dziecku naszych leków i bezradności. Jeżeli w naszej ocenie sytuacja nie jest zbyt trudna, to rola rodziców polega na:

- wymyślaniu z dzieckiem sposobów przeciwstawienia się przemocy (co dziecko ma powiedzieć, co zrobić, kogo poinformować w szkole itp.),
- przećwiczeniu trudnych sytuacji (odegraniu z dzieckiem scenki, w której dziecko ma odpowiedzieć sprawcom, to co wspólnie zostanie przez was ustalone),
- wsparciu dziecka (np. przypomnieć mu sytuacje, w których sobie poradziło),
- jeśli dziecko w naszej ocenie nie jest w stanie sobie samo poradzić, wówczas potrzebna jest nasza interwencja w szkole.

Jak interweniować w szkole w sprawie naszego dziecka?

Nie wolno rodzicowi używać przemocy wobec rówieśników stosujących naszym zdaniem przemoc (czasem zdesperowani rodzice posuwana się do atakowania cudzych dzieci). Wówczas rodzice spotykają się ze strony szkoły i rodziców innych dzieci z pretensjami. Nawet jeśli podejrzewamy, że ktoś krzywdzi nasze dziecko, nam nie wolno być agresywnym czyli grozić, krzyczeć, szarpać obce dziecko. Nie atakujemy również rodziców sprawców - dla nich to też trudna sytuacja. Ważna jest rozmowa z rodzicami sprawcy, ale w odpowiednim tonie. Nie powinien być to atak ani wzajemne pretensje. W trakcie interwencji w szkole unikajmy agresywnej postawy wobec wychowawcy/ dyrektora.

Działania, które może podjąć rodzic:

- Zapisać wszystkie sytuacje przemocy, o jakich opowiada dziecko - dzięki temu uporządkujemy nasze informacje
- Umówić się na spotkanie z wychowawcą klasy, opowiedzieć mu dokładnie sytuację, zapytać co można zrobić w tej sprawie, zadeklarować swoją chęć współpracy (ważne by się wcześniej umówić na rozmowę (np. po zebraniu, podczas dyżuru lub kiedy wychowawca ustali dogodny czas). Nie powinna ona przebiegać na korytarzu, w hałasie. Nauczyciel może pełnić dyżur podczas przerwy, nie wolno mu wychodzić na rozmowy w trakcie prowadzonej lekcji!!),
- Ustalić z wychowawcą zasady wspólnego kontaktowania się i informowania o sytuacji (telefonicznie, mailowo, osobiście).
- Pamiętać, iż w trudnych sytuacjach warto zachować tzw. „drogę służbową”: najpierw informować wychowawcę, w następnej kolejności dyrekcję, a na samym końcu organy prowadzące. Zazwyczaj działania interwencyjne na szczeblu klasowym są najbardziej skuteczne.

Ponadto:

- warto skorzystać ze wsparcia psychologa lub pedagoga szkolnego,

Rozmawiając z wychowawcą warto:

- Wysłuchać uważnie wyjaśnień, co zrobiono w sprawie naszego dziecka. Pamiętajmy, że w szkole obowiązuje hierarchia kar poczynając od rozmowy dyscyplinującej, ustnej nagany wychowawcy, pisemnej nagany wychowawcy, nagany dyrektora.
- Nie domagać się natychmiastowych działań - szkołą potrzebuje czasu na zaplanowanie kolejnych kroków i podczas interwencji musi pamiętać, by nie narazić naszego dziecka na odwet ze strony sprawcy.
- Zapytać, co jego zdaniem może być powodem przemocy wobec naszego dziecka. Wychowawca może posiadać cenne dla nas informacje, które mogą pomóc nam zrozumieć sytuację i umiejętnie na nią zareagować. Jeśli okaże się, że usłyszymy o

pewnych zachowaniach, czy nawykach naszego dziecka, które mogą być drażniące dla innych nie negujemy tego, ale przyjrzyjmy się tej sytuacji. Warto wówczas podjąć pracę z dzieckiem nad zmianą niekorzystnych nawyków.

- Otworzyć się na sugestie dotyczące naszego postępowania jako rodzica (np. atakowanie innych dzieci, ograniczanie samodzielności własnego dziecka, co naraża go na drwiny ze strony kolegów itp.)
- Dowiedzieć się czy w szkole są zajęcia, które mogłyby wesprzeć nasze dziecko. Często psycholog czy pedagog prowadzą dodatkowe zajęcia. Mogą też być koła zainteresowań, gdzie dziecko ma szansę poznać nowych kolegów.

O czym należy pamiętać!

- należy pamiętać, iż szkoła nie ma możliwości interweniowania w sytuacje pozaszkolne (jak uczniowie zachowują się podczas spotkań towarzyskich, jaka jest ich aktywność w sieci);
- przemoc rówieśnicza stanowi podstawę do zgłoszenia sytuacji na policję min. przez rodziców poszkodowanego dziecka;
- zgodnie z polskim prawem przemoc jest czynem karalnym i nic nie usprawiedliwia jej stosowania;
- **bez współpracy na linii rodzic-szkoła trudno przeciwdziałać niekorzystnym sytuacjom.**

Źródło: A. Milczarek, J. Węgrzynowska Przemoc w szkole - poradnik dla rodziców dzieci poszkodowanych

Jacek Pyżalski – szkolenia EduAkcja